

פקודי
ה' תשע"א
כתובת:
Oraysa10@gmail.com
il.com

אורחיה דתא

לע"נ צפורה הדסה ב"ר אברהם ברוך ת.ג.צ.ב.ה.

= פרשת פקודי =

ביד איתמר

לח, כא) אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים
ב"ד איתמר בן אהרן הכהן: (כב) ובצלאל בן אורי בן זור למטה יהודה עשה את
כל אשר צוה יקוק את משה: (כג) ואתו אהליאב בן אוזיסמר למטה דן זרע
וזושב ורקם בהתכלת ובארזמן ובתולעת השני ובששי: ס

צריך עיון מה ענין איתמר בן אהרן לכאן, שלא מצאנו בשום מקום בעבודת המשכן שהיה לאיתמר שרה או מינוי מסוים.

ובפרש"י: "עבדת הלויים - פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד להקים איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמרו בפרשת נשא (במדבר ד)".

אולם הרמב"ן תמה, מדוע הזכיר פקודת איתמר ולא הזכיר פקודת אלעזר היותר נכבדת, שהרי פקודת אלעזר הם בני הקהתי הנושאים את הארון והכלים. מכח זה הוא מבאר באופ"א וכמו שיובא להלן בס"ד.

וליישב את שיטת רש"י ניתן לבאר בכמה אופנים. א] הנה רש"י גופא כתב "ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו". מבואר, שאיתמר היה הממונה על הלויים למסור לכל בית אב מה תפקידו במשא, שבני קהת נושאים את הארון והכלים, ואילו בני גרשון נושאים את היריעות וכו', ובני מררי את הקרשים וכו'. ואחר שכל בית אב קיבל את תפקידו, נתמנה אלעזר על שבט הקהתי. אבל כל זמן שלא נבנה המשכן היה איתמר הפוקד על הלויים לתת לכל בית אב את תפקידו. וע"ע להלן.

ב] האבן עזרא כתב "ביד איתמר. שהוא ממונה על רוב כלי הקודש". ובפירוש הארוך "כי הגרשונים והמררים הלויים על יד איתמר שהיה פוקד בשמות כל משאם". היינו שלמרות שגם אלעזר היה ממונה על הקהתיים, הנה רוב הכלים, ורוב המשפחות ביד איתמר הם, לכן נזכר איתמר ולא נזכר גם אלעזר. אלא שלדבריו עדיין עומדת תמיהת הרמב"ן שהרי פקודת אלעזר היא חשובה מהם, שהרי הארון וכליו ביד אלעזר. מסתמא יבאר האבן עזרא שמאחר שלא הזכיר כאן

הכתוב כל עניני המשא, הנה הזכיר שהלויים נשאו את הכלים המושלמים, וזה נעשה בפקודת הלויים שהיא בעיקר ביד איתמר. ואכתי צ"ב.

ג] רבינו בחיי מבאר, שימשכן' אינו הכלים, אלא היריעות והקרשים והחצר, היינו כל הסובב את הכלים. לכן אמר שפקודת המשכן היתה ביד איתמר, שאכן מלבד הכלים היה המשכן ביד איתמר. אלא שדבריו צ"ב מצד אחר, מדוע אכן לא נזכרו הכלים, הלא עיקר השכינה שוכנת על הכלים, ובפרט על הארון, ומדוע לא יזכיר את פקודת אלעזר שזהו עיקר המכוון בבנין המשכן.

ד] יש מקום לומר, שבעת בנין המשכן היה משה הממונה על הכלים, ואחר כך מסרם לפקודת אלעזר. ובזה יובן עוד, שהנה משה אמר לבצלאל ארון וכלים קודם למשכן עצמו, ואילו בצלאל עשה בפועל את המשכן קודם לכלים, כי משה מצד ענינו היה עיקרו בכלים כי שם נועד עמו מעל הכפורת, אולם מצד ישראל היה עיקר המשכן עצמו, ולכן היה משה ממונה על הארון והכלים, ואילו איתמר היה ממונה על המשכן עצמו. והנה משה עצמו היה משבט הקהתי, ולכן היה נושא או ממונה על עבודת משא של הארון והכלים.

ה] יש מקום לומר, שהנה עיקר עבודת הקהתי היתה אחרי שנבנה המשכן שאז חלה קדושה על הכלים.

ו] יש מקום לומר, שכל פקודת אלעזר ושבט הקהתי, אינו מצד עבודת משא, אלא מצד קדושתם שהם הנכנסים אל הקודש פנימה, ודין זה שאל תכריתו את שבט הקהתי, נתחדש רק אחר הקמת המשכן, שרק בעת שהמשכן עומד אם צריכים להכנס ולשאת את הכלים זהו פקודת אלעזר על שבט הקהתי, אבל כל זמן שלא נבנה המשכן לא חלה עליו קדושת משכן, ולכן כל עבודת המשא היתה ביד איתמר על הגרשוני והמררי. אולם שבט הקהתי אע"פ שאפשר שנשאו את הכלים המושלמים בסיוע עשייתם, מכל מקום עבודת משא מעין זה היתה פקודת איתמר.

ז] יש מקום לומר, שהבגדים היו ביד איתמר, שלעומת הנזכר בספר במדבר עבודת המשא של המשכן עצמו שהיו ביד אלעזר ואיתמר, הנה כאן מזכיר את פקודת הבגדים. אמנם יש מקום לדחות שפקודת הבגדים היתה ביד כל כהן וכהן, כי היו רק אהרן ובניו בלבד.

ח] יש מקום לפרש, שעיקר עבודת המשכן והקמתו הם עבודת הלויים, כמו שעבודת המשא עליהם כך גם עצם המשכן עליהם, אלא שישראל מנדבים לצורכו, וז"ש שפקודת המשכן היתה ביד הלויים ונעשה על ידי פקודת איתמר, אמנם במעשה עשו בצלאל ואהליאב הנזכרים מפי ה'. אבל עצם העבודה קרויה על שמם. והיה זה למעלת איתמר משום שהוא הממונה על העשייה והמשא. כיו"ב יל"ע אם היו צריכים כלים נוספים למשכן במשך השנים, הנה היה זה ביד הגזבר, והגזבר של המשכן הוא איתמר.

* * *

יש מקום לתמוה על רש"י, שהנה חז"ל (ב"ר נא, א) ביארו להדיא, שהטעם שנזכר איתמר, משום שאין ממנים גזבר על הציבור פחות משנים, והיה איתמר יחד עם משה בפקודים.

בפרט, שלשון פקודי המשכן משמעו מנין וספירה, ואילו עבודת הלויים ביד איתמר אינו נוגע מאומה לענין הפקודים והספירה. עוד צ"ע, ממה שנזכרו בצלאל ואהליאב מיד אחרי כן, ומה ענין זה לזה.

לכן נראה לומר, שאכן ודאי שעל פי פשוטו ענין איתמר מישיך שייך כאן משום עבודת המשכן, אלא שאפשר להסביר את הענין שיש כאן שני נקודות: א] שמאחר שחזינן בפקודת הלויים שאיתמר הוא הממונה על הגרשוני והמררי, אם כן גם פקודי הכסף והזהב שייכים לחלקו. שהרי ודאי שכלים נפחתו במשכן, כמו"כ היה מושג של בדק הבית במשכן בכל דור המדבר, והנה פקודת אלעזר הארון והכלים אינם צריכים בדק הבית, שהרי הכלים כמות שהם מונחים ושמורים, ורק בפקודת איתמר היו צריכים גזבר, שהיו צריכים כלים נוספים למזבח או לזריקה והקטרה וכדו', נמצא שממה שעבודת הלויים שביד איתמר, היינו הכלים שאינם יחידים כארון שולחן מנורה, אלא כל הכלים האחרים בפקודתו, ממילא מוכח שהוא הגזבר של בדק הבית. מזה יובן מדוע

חיברו משה לענין הפקודים של מנין העשיה במשכן, יען שהיה גזבר מצד תפקידו ומהותו בעבודת הלוויים.

ממילא יובן שאלה פקודי המשכן ביד משה ואיתמר, ששניהם היו ממונים על בדק הבית.

ב] הנה כמו שמשה ואיתמר היו ממונים על הכסף והזהב הנאסף, היינו שהיו הגזברים. כמו"כ היו בצלאל ואהליאב ממונים על העשיה. ובזה יובן שמוזכר, שהיו משה ואיתמר גזברים והיו בצלאל ואהליאב עושים. שנים לעומת שנים.

אולם אפשר, שכל האי דינא שאין ממנים על הציבור וכו' פחות משנים, למדה משה ממה שהקב"ה מינה שני עושים במלאכה, וזה מלמד שאין ממנים גזבר על הציבור פחות משנים. ממילא חיבר משה את איתמר עמו לחשבון הפקודים. וזה מבואר היטב.

ודאיתנא להכי, ניתן לומר, שכמו שמשה היה המצווה לעשות את כל המשכן, ואיתמר היה המסייע בידו בחשבון הפקודים. לעומתם בעשייה היו שנים, בצלאל היה הממונה על כל העשיה, והוא עשה כאשר ציוה ה' את משה, ואילו אהליאב היה המסייע בידו במלאכת חרש וחושב וכו'. ואת"ל, הנה בצלאל עשה את הכלים, וכמ"ש ויעש בצלאל את הארון, ואילו אהליאב היה עושה את היריעות והקרשים וכו' שהם מלאכת חרש וחושב וכו', נמצא שמשה כנגד בצלאל המצוה על עשיית הארון והכלים, ואכן הכלים לא היו בפקודת איתמר. ואילו אהליאב הוא כנגד איתמר הממונים על שאר הכלים, והדברים מבוארים היטב.

* * *

והנה, ידוע הכלל, שכל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, עפ"י יש לעיין מה פסל כאן, וטרחתי למצוא ביאורו בראשונים ובמפרשים ולע"ע לא מצאתי.

נראה, שהנה נתקשו המפרשים מדוע נזכר כאן ב"פ משכן, פקודי המשכן, משכן העדות. ורש"י מסביר שהוא עדות אל שנמחל להם לישראל.

עפ"י יבואר היטב, שהרי מחצית השקל היה ענינו שלא יהיה נגף בבני ישראל, והיה המפקד משום חטא העגל שנפלו מהם כמה אלפים. ועז"א הכתוב, שאלה הפקודים פוסלים את הראשונים את מה שפקדו את ישראל במחציות השקלים, כי הם היו על חטא, ואילו פקידה זו ענינה משום מצוה של ועשו לי מקדש.

וגם פסל את הראשונים במה שנמחל להם חטאם, ופקידה זו היא המכפרת עליהם. וז"ש במדרש שחטאו באלה אלהיך ישראל ותקנו באלה פקודי המשכן, לומר שפקידה זו היא הפוסלת והמכפרת ומוחקת את הפקידה הקודמת. וזה מבואר במה שעתה נתבאר שתורמים כל אשר להם למשכן והוא יותר ממה שהרימו נדבתם לעגל. ולכן גם מוזכר בתורה שנטלו חח ונזם וכו', שכו"ז בא ללמד שלגבי המשכן נתנו יותר בכמות ובאיכות. לכן גם אמר ב"פ משכן, שאלה פקודי המשכן המכפרים על ישראל, ומעתה הוא משכן העדות, שהוא מעיד על ישראל שנתכפר להם חטאם.

ובדרך רמז יש מקום לומר, שגם הוא עדות על הגזברים שהיו נאמנים, כי אם לא היו נאמנים במלאכתם לא היה 'משכן' ששוכן שם יושב הכרובים, והיה המשכן עדות על ישראל בכל עניניהם.

ולפי מה שנתבאר בפרשת ויקהל שכל הנעשה במשכן היה זוגות, הנה כאן אומר שהמשכן היה עדות, וגם הנעשה במשכן נעשה בגדר עדות, שהיו משה ואיתמר יחד ובצלאל ואהליאב יחד, ושניהם עדות על העשיה שהיתה כהוגן וכראוי.

שבת שלום ומבורך